

Populacja lęgowa gawrona *Corvus frugilegus* w Gnieźnie w latach 2005–2007

Breeding population of the Rook *Corvus frugilegus* in Gniezno in 2005–2007

WACŁAW ADAMIAK

62–200 Jarocin, ul. Długa 38

e-mail: waclaw.adamiak@autograf.pl

Słowa kluczowe: gawron, *Corvus frugilegus*, Gniezno, kolonie lęgowe, spadek liczebności.

W latach 2005–2007 przeprowadzono liczenie gniazd w koloniach lęgowych gawrona *Corvus frugilegus* na terenie Gniezna. Wykazano obecność odpowiednio 180, 160 i 138 zasiedlonych gniazd, zlokalizowanych w dziewięciu miejscach. Były to małe kolonie liczące 4–40 gniazd. Stwierdzono wyższe zagęszczenie par lęgowych (4,34 par/km² w 2005 r., 3,90 par/km² w 2006 r., 3,36 par/km² w 2007 r.) niż przeciętnie dla całej Wielkopolski (1,02–1,15 par/km²).

Wstęp

W latach 70. XX wieku rozpoczęto planowe przeprowadzanie inwentaryzacji lęgów gawrona w całej Wielkopolsce. Efekty tych liczeń były skromne i niepełne. Z tego powodu w latach 1986 i 1987 zorganizowano zespołową akcję, której celem było poznanie liczebności i rozmieszczenia kolonii gawrona w całym regionie. Równocześnie uzyskano dane o niektórych aspektach biologii tego gatunku m.in. o środowisku rozrodu i preferencji poszczególnych gatunków drzew gniazdowych. W kilku większych miastach – Koninie, Kole, Lesznie i Poznaniu – obserwacje te kontynuowano przez kolejne lata.

W 1986 roku w granicach Wielkopolski (bez Poznania) odnotowano 241 kolonii gawronów z około 12 850 parami (J. Ptaszyk za: Glutz von Blotzheim, Bauer 1993). Niecały obszar został jednak dobrze zbadany i z tego powodu całkowitą liczebność populacji gawrona w Wielkopolsce w tym czasie ocenio-

no na 40–45 000 par (Winiecki 2000). Obraz rozmieszczenia kolonii omawianego gatunku w Wielkopolsce był w dalszym ciągu niepełny (zob. mapa w: Winiecki 2000). Brakowało stanowisk lęgowych na Pojezierzu Gnieźnieńskim głównie z powodu niedostatecznych kontroli terenowych w tej części regionu (Ptaszyk, Winiecki 2005). Celem niniejszego opracowania jest częściowe uzupełnienie tej luki.

Opis terenu i metodyka

Gniezno leży w północno-wschodniej części Niziny Wielkopolskiej i jest największym miastem Pojezierza Gnieźnieńskiego. Jest to obszar o najmniejszej ilości opadów atmosferycznych w Europie. Suma rocznych opadów wynosi tu 400–500 mm i mniej (Kondracki 1991). Wskutek tego, w ciepłych latach występuje duży deficyt wilgoci i długotrwałe susze. Taki stan utrzymuje się od wielu dziesiątków lat i powoduje zmiany w liczebności i składzie gatunkowym flory i fauny. Zjawiska te określa

się jako „stepowanie Wielkopolski” (Banaszak 2003). Ocena skali i kierunków tych zmian są często trudne z powodu niedostatecznej znajomości stanu populacji wielu gatunków. Z tego względu potrzebne jest prowadzenie wieloletnich, systematycznie powtarzanych prac inwentaryzacyjnych, które dostarczą materiału do analizy zachodzących zmian. Uwagi te dotyczą również powszechnie znanego gatunku ptaka, jakim jest gawron.

Miasto Gniezno zajmuje powierzchnię 40,89 km², na której zamieszkuje 70 tys. mieszkańców. Ścisłe centrum miasta i osiedla mieszkaniowe z wysokimi budynkami zajmują 5,11% ogólnej powierzchni miasta. Pozostała część zabudowy ma charakter rozproszony. Teren Gniezna jest zróżnicowany pod względem fizjograficznym. Na jego obszarze znajduje się kilka jezior, liczne tereny parkowe, zadrzewione cmentarze, a od strony południowej do terenów zabudowanych przylega kompleks Lasu Miejskiego.

Gawron występuje średnio licznie lub licznie (Winiecki 2000; Tomiałoć, Stawarczyk 2003) na terenie całego kraju, w krajobrazie typowo rolniczym, z licznymi skupiskami drzew.

Charakterystyczną cechą jest wzrost jego synantropizacji i zasiedlania środowisk miejskich. Doskonale przystosowuje się do zmieniających się warunków środowiska i wykorzystuje wszelkie zasoby zajmowanych siedlisk. W zimie chętnie żeruje na wysypiskach śmieci.

Zakładanie przez gawrony kolonii lęgowych na terenie miast jest zjawiskiem powszechnym i znanym. Stale jednak poszukiwane są przez ornitologów i ekologów informacje o ich liczebności i charakterze rozwoju, który często jest bardzo dynamiczny. Winiecki (2000) jako przykład takiego zjawiska podaje powiat wrzesniński, gdzie w latach 60. XX wieku gniazdoowało do 200 par (Dyrcz 1966 za: Winiecki 2000), w 1970 roku stwierdzono 355 par lęgowych, w 1982 – 1104, a w 1984 – aż 1477 par, głównie na terenie samej Wrzesni (Tomiałoć 1990 za: Winiecki 2000). Kolonie gawronów w miastach są stosunkowo niewielkie i dzięki temu bardziej tolerowane przez ludzi (Tomiałoć, Stawarczyk 2003).

Liczenie gniazd w koloniach lęgowych gawrona na terenie Gniezna przeprowadzono w latach 2005–2007, w trzeciej dekadzie kwietnia i pierwszej dekadzie maja. W tym czasie w ko-

Tab. 1. Charakterystyka kolonii lęgowych gawrona w Gnieźnie

Tab. 1. Characteristic of Corvus frugilegus breeding colonies in Gniezno

Nr No	Lokalizacja kolonii Colony location	Liczba zajętych gniazd/Number of occupied nests		
		2005	2006	2007
1	park Miejski	28	26	15
2	park 1000-lecia	15	12	17
3	park al. 3 maja	30	24	28
4	park Kustodia	33	25	21
5	cmentarz ul. Witkowska	15	10	9
6	cmentarz ul. Powstańców Wielkopolskich	40	36	28
7	ul. Wrzesińska (koszary)	10	15	11
8	ul. Grunwaldzka	4	6	4
9	ul. Pustachowska	5	6	4
Ogółem/Total		180	160	138
Zagęszczenie (par/km ²)/Density (pairs/km ²)		4,34	3,90	3,36

lonii przebywały już wszystkie zamieszkujące ją ptaki, liczba gniazd była ustalona, a samice rozpoczynały wysiadywanie jaj i ewentualne zmiany ilościowe gniazd były nieznaczne (Busse 1962).

Wyniki

Obecność kolonii lęgowych gawrona stwierdzono w 9 miejscach (tab. 1). We wszystkich przypadkach były to kolonie małe, liczące 4–40 gniazd. Największa z nich (nr 6), umiejscowiona na zadrzewionym cmentarzu, liczyła w kolejnych latach obserwacji 40, 36 i 28 gniazd. Zarówno w tej, jak i w innych koloniach widać tendencję zmniejszania się liczby gniazd. Ten trend ma odzwierciedlenie w ogólnej liczbie gniazd na terenie miasta (tab. 1), która wynosiła w 2005 roku – 180 gniazd, w 2006 – 160, a w 2007 – 138. Spadek liczby par lęgowych gawrona, a także liczby kolonii lęgowych, w okresie ostatnich dwudziestu lat na terenie miasta Ostrowa Wielkopolskiego stwierdził również Dolata (2005).

Od liczebności gniazd zależy zagęszczenie par lęgowych. Winiecki (2000) podaje, że zagęszczenie gawronów w połowie lat 90. ubiegłego stulecia w całym regionie Wielkopolski wynosiło 1,02–1,15 par/km² (czyli 102–115 par w przeliczeniu na 100 km² terenu). W Ostrowie Wlkp. (Dolata 2005) w 2004 roku było to 2,41 par/km². Natomiast dla Gniezna wartości

te w latach 2005–2007 wynosiły odpowiednio: 2005 rok – 4,34 par/km², 2006 – 3,90 par/km², 2007 – 3,36 par/km².

Charakterystyczne dla Wielkopolski jest skupiskowe występowanie gniazd gawrona w miastach. Na podstawie szacunków liczebności średnie zagęszczenie populacji lęgowej gawrona w skali Wielkopolski oszacowano na około 108 par/100 km², przy wartościach skrajnych sięgających od 0 do około 700 par/100 km². Na sąsiadującym z Wielkopolską Dolnym Śląsku w ciągu ostatnich 25–35 lat w co najmniej dwóch miejscach liczebność populacji gawrona wyraźnie się obniżyła. Na Ziemi Legnickiej w szczytowym roku 1974 gniazdowały 324 pary, gdy w ostatnich latach pozostało 50–60 par. Z kolei we Wrocławiu, gdzie w latach 1987 i 1988 było około 750 gniazd, obecnie pozostało na peryferiach tylko około 400 (Tomiałojć 2009).

W odniesieniu do populacji lęgowej gawrona w Gnieźnie na uwagę zasługuje fakt, że przez trzy lata obserwacji nie zmieniła się liczba kolonii na terenie miasta. Interesujące jest również to, że nie uległy likwidacji dwie najmniejsze kolonie (nr 8 i 9), liczące co roku zaledwie 4–6 gniazd.

Przedstawione wyniki nie upoważniają do wyciągania ogólniejszych wniosków, ale ze względu na brak takich informacji z tego terenu mogą być przydatne do przygotowywania szerszego opracowania.

PIŚMIENNICTWO

- Banaszak J. (red.) 2003. Stepowanie Wielkopolski – pół wieku później. Wyd. Akad. Bydg. im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Busse P. 1962. Rytmika dobową gawrona (*Corvus frugilegus* L.) w kolonii lęgowej w Warszawie. Acta Orn. 6 (13): 209–230.
- Dolata P.T. 2005. Gawron *Corvus frugilegus* w Ostrowie Wielkopolskim i powiecie ostrowskim. W: Jerzak L., Kavanagh B.P., Tryjanowski P. (red.). Ptaki krukowate Polski. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 671–679.
- Dyrz A. 1966. Rozmieszczenie kolonii gawrona *Corvus frugilegus* L., w Polsce. Acta Orn. 9: 227–240.
- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. 1993. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Tom 13/3. AULA Verlag, Wiesbaden.
- Kondracki J. 1991. Typologia i regionalizacja środowiska przyrodniczego. W: Starkel L. (red.). Geografia Polski. Środowisko przyrodnicze. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Ptaszyk J., Winiecki A. 2005. Gawron *Corvus frugilegus* w Wielkopolsce – liczebność populacji lęgowej i jej zmiany oraz wybrane elementy biologii i ekologii rozrodu. W: Jerzak L., Kavanagh B.P., Tryjanowski P. (red.). Ptaki kru-

- kowate Polski. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 557–577.
- Tomiałoć L. 1990. Ptaki Polski – rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałoć L. 2009. Spadek liczebności śródpólnych ptaków krukowatych *Corvidae* w południowo-zachodniej Polsce. Chrońmy Przyr. Ojcz. 65 (6): 415–422.
- Tomiałoć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Winiński A. 2000. *Corvus frugilegus* L. – gawron. W: Bednorz J., Kupczyk M., Kuźniak S., Winiński A. (red.). Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 508–511.

SUMMARY

Adamiak W. Breeding population of the Rook *Corvus frugilegus* in Gniezno in 2005–2007

Chrońmy Przyr. Ojcz. 66 (4): 299–302, 2010

The breeding distribution and numbers of the Rook *Corvus frugilegus* were studied in 2005–2007 in Gniezno town (41 km², 70,000 inhabitants). Altogether 9 rookeries with occupied nests from 4 to 40 were recorded. In the years 2005–2007 the total numbers of nests were 180, 160 and 138 respectively. Density of breeding pairs was higher in Gniezno (4.34 pairs/km² in 2005, 3.90 pairs/km² in 2006 and 3.36 pairs/km² in 2007) than in the whole Wielkopolska region in the mid 90s (1.02–1.15 pairs/km²). Localisation and number of occupied nests in the rookeries are shown in Table 1.